

Mihai-Octavian GROZA

Florian Dumitru Soporan, *Națiunea medievală în Europa Centrală și de Est (secolele XIII-XVI)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008, 557 p.:

Mihai-Octavian Groza

Florian Dumitru Soporan, cercetător al Centrului de Studii Transilvane din cadrul Academiei Române, s-a afirmat în ultimii ani ca un fin observator al preliminarilor medievale ale națiunilor central-europene, afirmarea Monarhiei Habsburgice și problematica Transilvaniei la finele perioadei medievale și începuturile sale moderne (dintre care amintim: *La Transylvanie au milieu du XVIe siècle- entre Habsbourg et Ottomans*, în *Transylvanian Review*, volum XII, număr 1, 2003; *Afirmarea Monarhiei Habsburgice în Europa Centrală și de Est 1526-1556*, în *Studia Mediaevalia*, Cluj-Napoca, 2004; *L'Étranger de chez moi. La colonisation de l'Est par les Germanins*, în *Transylvanian Review*, volum XVI, număr 2, 2007), precum și ca participant la o serie de conferințe/simpozioane/manifestări științifice naționale și internaționale organizate sub egida Școlii Doctorale a Universității “Babeș-Bolyai”, a Centrului de Studii Transilvane și a Institutului Cultural Român. Volumul de față reprezintă varianta tipărită a tezei de doctorat a autorului, realizată sub conducerea academicianului Ioan-Aurel Pop, teză susținută în anul 2007, la Universitatea “Babeș-Bolyai”, Facultatea de Istorie și Filosofie, Catedra de Istorie Medie și Istoriografie și vine să întregască prețioasele contribuții cu care domnul Soporan ne-a obișnuit.

Volumul pe care ne propunem să-l recenzăm constituie una dintre puținele cercetări dedicate unui astfel de subiect (începute în spațiul românesc de academicianul Ioan-Aurel Pop, prin volumele: *Geneza medievală a națiunilor moderne (secolele XIII-XVI)* și *Națiunea română medievală: solidarități etnice românești în secolele XIII-XVI*, publicate în anul 1998, iar pentru Europa Occidentală, de Patrick Geary, prin volumul *Mitul națiunilor. Originile medievale ale Europei*, tradusă relativ recent de istoricul Alexandru Madgearu). Tocmai din acest considerent, subiectul circumscris unei teme de interes, reușește să acopere întreaga problematică (evident pentru spațiul central și est european), complexă, pe care titlul o impune.

Lucrarea este structurată pe zece capitole, precedate de o consistentă introducere, la care se mai adaugă o bibliografie voluminoasă și un indice de nume.

Introducerea volumului (p. 9-20) este dedicată motivării investigației asupra “aspectelor privitoare la cheștiunea existenței și manifestărilor concrete ale unor sensuri naționale pentru secolele ce preced nașterea Europei moderne”

„Florian Dumitru Soporan, *Națiunea medievală în Europa Centrală și de Est (secolele XIII-XVI)*”, *Astra Salvensis*, 3, p. 214-217

(p. 9), explicării conceptului de “Europa Centrală și de Est” (p. 10) sau de “Mitteleuropa” (p. 11), a solidarității medievale, precum și a conștiinței etnice (având ca obiect de studiu teritoriul Poloniei, Cehiei și Ungariei, implicit și Transilvaniei).

Primul capitol (p. 21-64) este dedicat conceptului de “natio” în istoriografie, pornindu-se de la aspectul etimologic (“natio” este un derivat al verbului “nascor”, “nasci”, “natus sum”), acesta având încă de la început o accepțiune colectivă, iar înțelesul său principal exprimă ideea de naștere, înrudire, apartenență familială etc., continuând cu cariera pe care termenul a făcut-o de-a lungul diverselor epoci.

Al doilea capitol (p. 65-108) tratează problematica apariției și afirmării identităților naționale în Europa Centrală și de Est, pornindu-se de la epoca marilor migrații și sedentarizarea migratorilor, de la simbioza populațiilor latinofone cu elementele invadatoare stabilite în vechile provincii ale Imperiului Roman (plasată sub auspiciile religiei creștine). Un scurt subcapitol este dedicat procesului de etnogeneză al românilor, precum și trecerea la organizarea primelor structuri de putere. Un alt subcapitol este dedicat momentului trecerii de la “gentes” la “regna”. În ultima parte a capitolului, autorul operează o succintă analiză a dezvoltării conștiințelor etnice, “mai ales a discursului pe care îl încorporează” (p. 98) în două cazuri particulare: Franța medievală și Rusia moscovită (considerată de autor drept o sinteză între elementul bizantin și autarhia slavă).

Capitolul al III-lea (p. 109-140) sondează originea națiunii, ca marcă a specificului identitar, pornind de la cronicile medievale și până la studiile umaniste (printre care și celebra *Cronică moldo-rusă*: conform acesteia, românii se trag din eroii Roman și Vlahata și din românii vechi, care în epoca papei Formosus au părăsit Italia, răspunzând chemării regelui maghiar Vladislav la lupta împotriva tătarilor în 1339. Pentru vitejia lor aceștia sunt remarcați de rege, care îi înzestrează cu privilegii și le permite stabilirea în zona Maramureșului, de unde trec în Moldova), autorul constatând că interesul pentru originea proprie a unei comunități este constant pe parcursul evoluției specie umane, manifestările sale variind în funcție de cristalizarea unor structuri sociale și de apariția sentimentului duratei.

Capitolul al IV-lea (p. 141-222) este rezervat relațiilor cu străinul de acasă, pornind de la ipostazele de “parteneri” sau “inamici”, la străinii cu drept de cetate, continuând cu studierea entităților regionale și a identităților etnice din cadrul Regatului Apostolic al Ungariei, cu grupurile etnice minoritare din Ungaria și Polonia-Lituania, încheiind cu afirmarea politică a românilor din spațiul extra-carpatic.

Al V-lea capitol (p. 223-300) este dedicat aspectelor etnice și confesionale în spațiul central și est-european, pornind de la teoriile eclesiologice și realitățile regionale și continuând cu cea ce s-a numit “cruciada

Mihai-Octavian GROZA

germană în estul Europei și la Marea Baltică” (p. 232), cu problematica creștinismului (în forma sa catolică) în Polonia și Cehia, precum și cu misiunea creștină și relațiile interetnice din răsărit.

Al VI-lea capitol (p. 301-354) este dedicat “națiunii pe câmpul de luptă”, mai precis a confruntării cu elementul străin și anume: elanurile ofensive, dar și ofensivele venite dinspre exterior în secolul al XIII-lea, restaurarea vechiului regat al Piaștilor (căzut pradă dezmembrării și luptelor între diversele sale componente), precum și apărării patriei în fața alterităților confesionale (acțiune cunoscută sub numele de “apărarea creștinătății”). Autorul consideră că perioadele de conflict militar contribuie la definirea identităților naționale, uniindu-i pe regi și nobili, orașeni și țărani liberi.

Al VII-lea capitol (p. 355-404) rezervat monarhiei, ca factor de agregare al națiunilor medievale, pornește de la edificarea monarhiilor medievale (în spațiul central și est european), de la întemeietorii la dinastiile naționale, de la sfinții dinastici, la cei naționali, încheiind cu exemplul statelor medievale românești. Concluzionând, autorul afirmă că monarhia a reprezentat un “factor de prim ordin în Europa Centrală și de Est, în direcția consolidării conștiinței identitare a națiunilor medievale. Regii, ducii, cnezii sau domnii au dat o expresie concretă unității etnice a supușilor, au circumscris-o unui cadru teritorial care a devenit patria, au asociat legitimității stăpânirii efective a pământului un corolar spiritual prin ritualul încoronării și mirungerii, au alimentat interesul pentru propria identitate” (p. 403).

Capitolul al VIII-lea (p. 405-446) este dedicat “națiunii nobiliare”, autorul considerând că nobilimea a fost cea care a asumat valorile conștiinței etnice, sfârșind prin a se identifica cu sentimentul național (iar feudalitatea este considerată ca un produs al simbiozei etnice, subsumând elemente ale aristocrației gentilice, care domina clanurile migratoare și componente ale vechii elite latinofone).

Capitolul al IX-lea (p. 447-492) ne prezintă “revoluția husită”, autorul încercând să surprindă valențele naționale și religioase ale acestei mișcări, socotită un moment de apogeu al patriotismului ceh medieval, o speculație teologică ce evoluează spre o mișcare socială, un triumf al ignoranței etc.

Capitolul al X-lea și ultimul (493-540) dedicat națiunii medievale, între loialitatea etnică, privilegiu și patriotism, face trimiteri la proiectele politice și la realitățile etnice de la mijlocul secolului al XV-lea. Autorul consideră că a doua jumătate a secolului al XV-lea reprezintă epoca regilor naționali (Matia Corvinul în Ungaria, Jiriz Podiebrad în Cehia, Cazimir al IV-lea în Polonia), iar ultimul deceniu o nouă etapă a dezvoltării popoarelor din Europa Centrală și de Est, din punct de vedere social, economic și politic, la capătul căreia fiecare națiune va urma un drum propriu spre modernitate (țările ungare și cehe își vor pierde independența, iar Polonia va desăvârși integrarea Lituaniei).

Neavând pretenția că fenomenul nașterii națiunii medievale a fost tratat în mod exhaustiv, autorul analizează subiectul în mod complex, ținând cont de

„Florian Dumitru Soporan, *Națiunea medievală în Europa Centrală și de Est (secolele XIII-XVI)*”, *Astra Salvensis*, 3, p. 214-217

evenimentele importante ale acelor timpuri, precum și cele ce țin de formarea națiunilor medievale din Europa Centrală și de Est.

Din punct de vedere material, lucrarea, într-o ediție elegantă, de aleasă ținută, ne este redată în format de dimensiuni mari, în condiții grafice excelente, cu un text bine dispus în pagină, conform standardelor de redactare al lucrărilor științifice, toate aceste elemente conferind textului o înfățișare plăcută, ce îndeamnă la o lectură imediată.

Tratarea în mod echilibrat a subiectului (dovedită prin faptul că autorul nu are nici un fel de reținere în a prezenta atât aspectele pozitive, cât și cele negative ce au caracterizat nașterea națiunilor medievale), stilul accesibil (cu excepția citatelor în limba latină, netraduse de autor) fac ca lucrarea de față să poată fi recomandată spre lecturare. În încheiere, nu ne rămâne decât să îndemnăm istoricii interesați de fenomenul afirmării națiunilor medievale, dar nu numai, la lecturarea acestui volum, care prin întinderea sa, prin maniera de abordare și prin discursul autorului, reprezintă o reală contribuție într-o istoriografie românească reticentă la abordarea unei astfel de tematici.

Mihai-Octavian GROZA